

KYBERŠIKANANA

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

KYBERŠIKANÁ

Autoři:

Mgr. Helena Šašková

Mgr. Kristýna Tichá

JUDr. Jana Tomešová

Publikace vznikla v rámci projektu **Inovativní postupy v přímé práci
s dětským klientem,**

reg. číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/17_076/0011514,

který byl financován z Operačního programu Zaměstnanost.

Kyberšikana

Obsah

1. Úvod	5
2. O kyberšikaně	6
3. Rizika kyberšikany a jak posoudit jejich závažnost	7
3.1 Co nás má alarmovat	7
3.2 Riziko sebevraždy	8
4. Prevence	8
5. Jak reagovat na kyberšikanu?	9
6. Jak můžeme pomoci, když se na nás dítě obrátí?	10
6.1 První pomoc	10
6.2 Telefonická a chatová podpora	13
6.3 Osobní krizová intervence	15
6.4 Psychoterapie, pomoc psychiatra	16
7. Kyberšikana v kontextu trestního práva	18
8. Závěr	21
9. Inspirace	21
10. Zdroje	22

1. ÚVOD

Následující řádky o kyberšikaně jsme psali s cílem toto téma shrnout tak, aby profesionálové, kteří pracují s dětskými klienty, měli k dispozici vodítka pro posouzení závažnosti situace a pro poskytnutí pomoci.

2. O KYBERŠIKANĚ

Kyberšikana je termín označující takové způsoby chování v kyberprostoru (prostředí informačních a komunikačních technologií - ICT), **jejichž cílem je někoho poškodit**, např. opakované obtěžování, zavražďování, vydírání, ohrožování nebo ztrapňování.

Nejčastější formy kyberšikany:

- Zasílání urážlivých a zavražďujících zpráv nebo pomluv (chatové skupiny na různých médiích);
- pořizování zvukových záznamů, videí či fotografií, jejich upravování a následné zveřejňování s cílem poškodit vybranou osobu (předem připravený fyzický útok, natáčení učitele apod.);
- vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají nebo ponižují konkrétní osobu (blogy a jiné www stránky);
- zneužívání cizího účtu - krádež identity (e-mailového, diskuzního apod.);
- provokování a napadání uživatelů v diskuzních fórech (chatovací místnosti apod.);
- odhalování cizích tajemství;
- vydírání pomocí mobilního telefonu nebo internetu;
- obtěžování a pronásledování voláním, psaním zpráv nebo prozváněním, které se opakuje a je pro adresáta ubližující;
- vyloučení z virtuální komunity.

Typickým prostředím pro kyberšikana mezi dětmi jsou sociální sítě, např: WhatsApp, Messenger, Instagram, TikTok apod. Na některých z nich lze zakládat diskuzní skupiny, jinde dochází ke kontaktu prostřednictvím komentářů u příspěvků. Děti se často sdružují v tzv. „třídních skupinách“, složených ze žáků konkrétní třídy. Útoky v tomto prostředí jsou o to bolestnější, že se děti znají z každodenního kontaktu a šikana se tak nekontrolovaně přelévá mezi reálným světem a kyberprostorem.

Diskuzní skupiny vznikají i mezi hráči on-line her, pro které je naopak příznačné, že se jejich členové v reálném světě neznají. Přesto je pro ně velmi důležitý sociální status, který jejich avatar (reprezentace uživatele ve virtuální realitě) ve skupině má.

Specifickou, velmi nebezpečnou formou kyberšikany je tzv. **sexting**, tj. dobrovolné sdílení vlastních intimních materiálů (fotografií, videí, případně sexuálně explicitního textu) s jinými osobami (partnerem, přáteli, ale také např. neznámými lidmi). Pokud dojde k úniku intimních materiálů do online prostředí a tvůrce i příjemce tak nad šířením materiálů ztratí kontrolu, dítě se snadno může stát obětí různých druhů online útoků (Kopecký, 2020). Současně platí, že pokud dítě vlastní intimní materiály nebo materiály jiných dětí sdílí s dalšími osobami, dopouští se trestného činu šíření dětské pornografie, jsou-li tyto osoby mladší 18 let, jde o ohrožování výchovy dítěte.

Jako **kybergrooming** se označuje chování, kdy si pachatel na internetu vytipovává oběť, snaží se získat její důvěru, vybudovat s ní blízký vztah a vylákat ji k osobní schůzce. Cílem setkání je oběť zneužít sexuálně nebo ke spáchání jiného druhu trestného činu.

3. RIZIKA KYBERŠIKANY A JAK POSODIT JEJICH ZÁVAŽNOST

Kyberšikanu mezi dětmi je těžké odhalit, protože prostředí internetových aplikací, které děti běžně používají, je pro mnohé dospělé neznámým terénem. Navíc se její projevy kříží s projevy puberty. V řadě případů odpovídají příznaky kyberšikany také příznakům klasických forem šikany, kyberšikana je obvykle s běžnou šikanou propojena (Kopecký, 2015).

3.1 Co nás má alarmovat

- Dítě, které ICT používalo, se jim vyhýbá;
- při užívání ICT je dítě nespokojené, nešťastné, nervózní;
- dítě mohou provázet různé změny nálad a chování, může být uzavřené, může u něj dojít ke zhoršení prospěchu ve škole, má noční můry apod.;
- dítě se vyhýbá lidem, chodí za školu, je samotářské;
- dítě má somatické příznaky.

Obdobné projevy může mít i dítě, které je obětí kybergroomingu. Ve fázi osobního setkání a realizovaného sexuálního zneužití se může objevovat zranění genitálií, gynekologické obtíže a psychické projevy typické pro sexuální zneužití (sebenenávist, odmítání vlastního

těla, sebepoškozování, odmítání fyzického kontaktu, problematická sexualita apod., provázené ochranným nebo ambivalentním vztahem k pachateli).

3.2 Riziko sebevraždy

Jsou známy případy, kdy oběť kyberšikany spáchala sebevraždu. Odborné názory na kauzalitu kyberšikana – sebevražda se liší, pravděpodobné je, že u dětí – obětí kyberšikany, které se pokusí/spáchají sebevraždu - jsou ve hře další okolnosti (pocity beznaděje, deprese, sociální vyloučení). Nicméně šikana i kyberšikana v dětství se mohou nepříznivě odrážet na psychickém stavu v dospělosti – deprese, úzkosti – a ty se různým stupněm sebevražedného chování projevují.

4. PREVENCE

Základem ochrany před kyberšikanou je dodržování základních bezpečnostních principů, které platí stejně pro dospělé jako pro děti.

Proto by dospělí (nejčastěji v rodině nebo instituci, která rodinu nahrazuje, a ve škole) měli děti naučit:

- Nesdílet citlivé informace (zejména sexuální povahy), nezveřejňovat osobní fotografie;
- osobní problémy řešit přednostně osobně, v prostředí ICT pouze s lidmi, které známe;
- seznámit se s bezpečnostními riziky konkrétních ICT služeb;
- používat bezpečná hesla a silné kontrolní otázky, po ukončení práce na počítači se vždy odhlásit ze svých účtů;
- přidávat si mezi své online přátele osoby, které známe z reálného světa – neznámé uživatele si prověřovat;
- ověřovat si, že při komunikaci prostřednictvím webové kamery skutečně komunikujeme s konkrétní osobou – například dotazem na počasí v daný okamžik, požádáním o záběr z okna, protože chcete vědět, co se na druhé straně aktuálně venku děje apod.

Dětem podobná doporučení nahrál tým, který se podílel na vytvoření dokumentu „V síti“ v podobě videí dostupných na YOUTUBE: Film v síti: Desatero bezpečného chování na internetu

https://www.youtube.com/playlist?list=PLaOK4K16Aq4noULdNoN9W_3a3bSNXRzKN

Bezpečným pohybem ve virtuálním světě děti také provází on-line kurz

<https://www.budsafeonline.cz/online-kurz>

Součástí prevence je i zdánlivě odtažitá složka, a tou je budování a ochrana dobrých vztahů v sociálních sítích reálného světa (rodina, škola) a znalost bezpečných virtuálních zdrojů podpory (internetové poradny, linky důvěry). Jedině v atmosféře důvěry může člověk učinit krok, který je důležitý pro řešení kyberšikany, a to obrátit se o pomoc.

Nezastupitelná je primární prevence na základní škole. Pro žáky 1. a 2. stupně lze prevenci kyberšikany zařadit do předmětu informatika (informace od vyučujícího pedagoga) nebo formou preventivních programů (Kyberkriminalita – Portus Prachatice), pro pedagogy formou dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků např. celého týmu včetně vychovatelek školní družiny (Portus Prachatice, THEIA České Budějovice) a pro rodiče např. formou besed (Portus Prachatice).

5. JAK REAGOVAT NA KYBERŠIKANU?

- Zachovat klid, nereagovat agresivně, neeskalovat násilné projevy;
- ukončit komunikaci s útočníkem;
- nenechat se vydírat – děti ať se obrací na dospělé, dospělí na Policii ČR (může odhalit útočníka) nebo specializovanou poradnu (www.poradna.e-bezpeci.cz);
- uschovat si veškerý důkazní materiál – záznamy komunikace (chat, e-mail), screenshoty a printscreeny internetových stránek, SMS zprávy apod.;
- blokovat útočníka a blokovat obsah, který rozšiřuje. Každá sociální síť je v současnosti vybavena blokačními mechanismy, které můžeme využít. Je velmi důležité, aby se materiál, který do kyberprostoru unikne, nestal virálním (např. virální video);
- dle potřeby kontaktovat specializované poradny (Linka bezpečí, Online poradna projektu E-Bezpečí apod.), kvůli získání informací k řešení problému nebo pro psychickou podporu.

(zpracováno dle Kopecký 2015)

6. JAK MŮŽEME POMOCI, KDYŽ SE NA NÁS DÍTĚ OBRÁTÍ?

6.1 První pomoc

To, že se na nás dítě obrací s něčím, za co se nejspíš hluboce stydí – cítí se hloupě, ví, že udělalo něco, co se nemá – **je projevem jeho důvěry**. Není to samozřejmé a je potřeba o vzájemnou důvěru pečovat. Když si nebudeme okamžitě vědět rady, nevadí. Ujistěme dítě, že i když v tuto chvíli nevíme, co a jak, budeme hledat řešení. Není-li možné začít o problému mluvit okamžitě, domluvme se, kdy nejdříve můžeme, a to tak, aby dítě vědělo, že překážka není v naší ochotě, ale z důvodů, které nesnesou odkladu. Pro plánované setkání vytvoříme klidný prostor. Dítěti můžeme říci, že si jeho důvěry vážíme, a že i od něj potřebujeme, aby důvěřovalo nám. Abychom mu mohli dobře pomoci, potřebujeme vědět, co a jak se stalo. Možná bude potřeba dělat nějaké kroky, ty, pro které se rozhodneme, nebudeme dělat za jeho zády.

Ptejme se trochu, poslouchejme hodně. Nesudíme. Když dítě zažívá, že je slyšeno, řekne toho víc. Ty nejdůležitější věci poví, až když se ujistí, že jsme ta pravá osoba – nejen, že ho nezostudíme ani před ním samotným, ale také uneseme to, co ho trápí, možná to s ním dokonce vyřešíme!

Kroky, které je potřeba udělat, mu vysvětlíme, a spolu připravíme plán, jak je provést. Využívejme jeho vědomostí o prostředí, v němž ke kyberšikaně došlo, nechejme se poučit, jak konkrétní kyberplatforma funguje (*kyberplatforma = sociální síť, aplikace, skupina apod., na které ke kyberšikaně došlo*). Tady nám mohou být nápomocny i jiné děti, s nimiž jsme běžně v kontaktu. Pokud potřebujeme technickou nebo psychickou podporu pro sebe nebo pro dítě, můžeme se obrátit na specializované poradny.

DŮVĚRA, BEZPEČÍ:

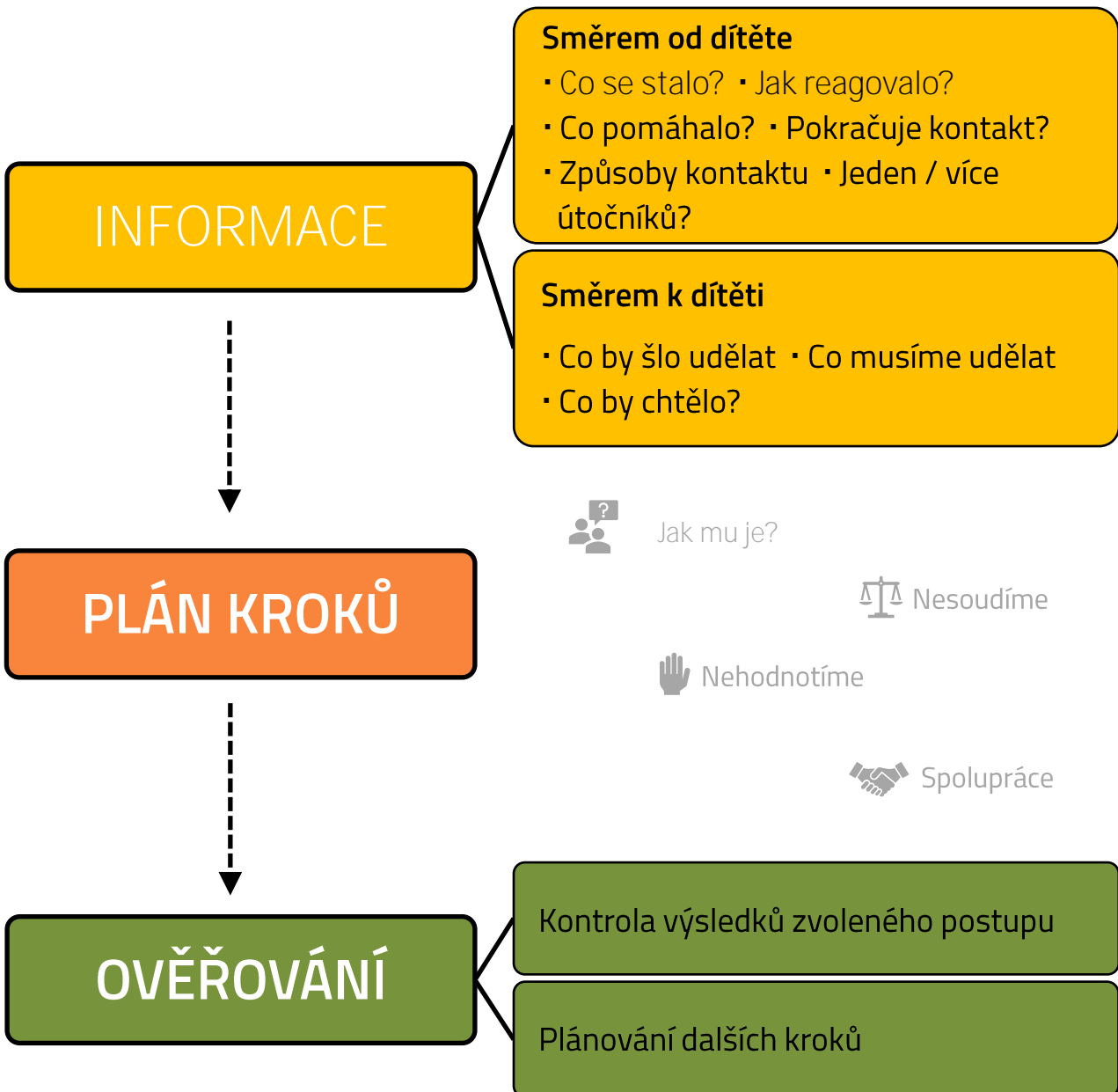
Oceňujeme odvahu a konkrétní kroky

Ptáme se trochu, posloucháme hodně

Vzájemná otevřenost

Jak vytvořit printscreen (ke kyberšikaně docházelo prostřednictvím PC)

- Obsah, který chceme zachovat, je potřeba zobrazit na displeji (monitoru);
- stiskneme tlačítko na klávesnici „PrtSc“;
- otevřeme textový soubor programu MS Word nebo aplikace „Malování“, do kterého chceme obsah vložit;
- kurzor dáme na místo, kam chceme obsah vložit;
- stiskneme současně klávesu „Ctrl“ a klávesu „V“;
- některé počítače po stisknutí klávesy "PrtSc" obsah automaticky uloží do složky "Snímky obrazovky". Cesta k ní může vést přes Tento počítač - Obrázky - Snímky obrazovky, ale může se lišit v závislosti na operačním systému konkrétního počítače.

Jak vytvořit screenshot (ke kyberšikaně byl využit mobil dítěte):

- Obsah, který chceme zachovat, je potřeba zobrazit na displeji;
- současně stiskneme tlačítka pro zapnutí/vypnutí mobilu a pro regulaci hlasitosti;
- obrazovka obvykle problikne nebo se ozve zvuk fotozávěrky (uzamknutí displeje);
- screenshot je k nalezení v galerii obrázků

Pokud není tento postup účinný, vyhledejte v nastavení telefonu nebo na internetu postup pro vytvoření screenshotu pro konkrétní typ mobilního telefonu.

Některé mobily umí screenshotsy celého textu, i když se nevejde na displej. Jedna z možností, jak jej pořídit: otevřeme text, který chceme uchovat a na displej prstem napíšeme „S“.

Dotazy technického rázu

Jak zabezpečit důkazní materiál, profil dítěte, blokovat obsah nebo útočníka, jak hlásit obtěžování provozovatelům konkrétních sociálních sítí atd:

Pomocí kontaktního formuláře na adrese www.poradna.e-bezpecni.cz můžete pomoci nahlásit a vyřešit některý z výše uvedených problémů nebo obtěžování. Na stránkách je potřeba vyplnit základní údaje a odeslat problém do poradny jednoduše pomocí tlačítka. Odpověď přijde na e-mail uvedený ve formuláři. Je tedy ke zvážení, zda uvedeme e-mail svůj anebo dítěte, zda máme čas čekat na odpověď. Na druhou stranu, našemu dotazu se budou věnovat odborníci multioborového týmu, kam patří policisté, právníci, IT specialisté, pracovníci provozovatelů

sociálních sítí nebo pracovníce OSPOD, kteří napíší doporučení, jak dále postupovat. Dotazy jsou řazeny podle priority, odpovídají od 0 do 24 h.

Nevhodný obsah na internetu

Zobrazující např. dětskou nahotu, zneužívání dětí, šíření pornografie, a komunikaci nasvědčující kybergroomingu, můžeme hlásit na www.stoponline.cz.

Neřeší ale ostatní způsoby kyberšikany.

Naopak kyberšikanu, do jejíhož řešení by bylo vhodné zapojit školu, tj. oblast šikany se týká školního kolektivu, ale dítě se zdráhá někoho ve škole oslovit, můžeme s dítětem nahlásit prostřednictvím www.nntb.cz. Jde o webovou stránku, kde do formuláře popíšeme, co se konkrétně děje, uvedeme jméno školy a žáka/studenta, kterého se situace týká a pracovníci projektu „Nenech to být“ kontaktují osoby v dané škole odpovědné za řešení.

Důvodem váhání dítěte může být jeho nedůvěra, jak budou jeho potíže ve škole řešeny. Je důležité postupovat citlivě, protože dítě může mít oprávněné obavy s oznámením škole. Za těchto okolností je vhodné využít oblastního metodika prevence jako iniciátora školní intervence. Ten školu metodicky vede, pomáhá s přípravou a dle potřeby i s realizací vhodných opatření na úrovni spolupráce se zákonným zástupcem, práce s konkrétním dítětem, ale také při práci s třídním kolektivem.

Oblastní metodik prevence pro písecký a milevský region je ředitel Pedagogicko psychologické poradny v Písku Bc. Petr Václavík /Tel.: 702 180 072.

6.2 Telefonická a chatová podpora

Může se na nás obrátit dítě, které bude mít problém mluvit o tom, co se stalo, bude emočně nestabilní nebo bude potřebovat podporu, které nejsme schopni dostát z časových důvodů (nejsme k dispozici 24 h denně 7 dní v týdnu). Je na místě mu vysvětlit možnost volat na linku důvěry, kdyby mu bylo smutno, úzko, mělo velký vztek, potřebovalo by si srovnat myšlenky, chtělo se na řešení zeptat ještě někoho dalšího, nebo o situaci mluvit s někým, kdo ho nezná a komu se nebude muset představit. Ani my si nemusíme se vším vědět rady nebo nás konkrétní případ zasáhne na citlivém místě, a pak můžeme telefonickou podporu využít i my.

Telefonická krizová intervence je pro děti dostupná nepřetržitě na následujících telefonních číslech:

Linka bezpečí	116 111	<i>Bezplatné volání</i>
Linka pro rodinu a školu	116 000	<i>Bezplatné volání</i>
Dětské krizové centrum	241 484 149 777 715 215	<i>Sazba za cenu běžného hovoru v ČR</i>

Linky pro dospělé, kteří potřebují pomoci s trápením týkajícím se dětí a fungují nonstop:

Linka pro rodinu a školu	116 000	<i>Bezplatné volání</i>
Dětské krizové centrum	241 484 149 777 715 215	<i>Sazba za cenu běžného hovoru v ČR</i>
Rodičovská linka Linky bezpečí	606 021 021	<i>Sazba za cenu běžného hovoru v ČR ve vyhrazeném čase</i>

Některé děti raději píšou, než mluví nebo potřebují ještě větší míru anonymity, než nabízí telefonický kontakt. Pro ně je vhodné vyhledat podporu chatových linek důvěry. Jejich nevýhodou je poměrně pomalý proces poradenství, to, co by bylo možné prodiskutovat telefonicky za cca 20 min, trvá na chatu 90 min. To je také maximální délka rozhovoru. Jejich silnou stránkou je, že díky desinhibici děti otvírají snadněji vážná témata.

Chatovací místnosti zaměřené na pomoc dětem provozuje Linka bezpečí na adrese www.linkabezpeci.cz/sluzby/chatuj-s-nami. Na tomto odkazu jsou zveřejněny základní informace včetně doby, kdy je linka v provozu, a „tlačítko“ VSTUP NA CHAT, kterým se dostaneme na přihlašovací formulář.

Užitečným odkazem pro děti, které chtějí raději chatovat než mluvit, také může být adresa www.elinka.internetporadna.cz, pod kterou jsou sdruženy různé chatové linky důvěry. Pro děti je určena linka SOS centra, linka Dětského krizového centra, Olomoucká linka důvěry a LD Střed.

Linky mají různou provozní dobu, pokrývají většinu týdne, jen výjimečně jsou k dispozici v nočních hodinách.

Telefonická a chatová pomoc má svá specifika, z nichž je asi nejdůležitější skutečnost, že tak jako je anonymní uživatel, je anonymní i poskytovatel, tzn. konzultanti neuvádí svá jména a není možné je kontaktovat adresně. Dítě se spojí s linkou, nikoli s konkrétními lidmi. Charakter pomoci je spíše jednorázový, a i v případě opakovaných kontaktů je jako jednorázový veden.

6.3 Osobní krizová intervence

Tam, kde je na místě pro řešení kyberšikany krátkodobá, ale opakovaná podpora dítěte, je dobré využít osobní krizovou intervenci.

V našem regionu ji nabízí dětem starším 11 let i bez doprovodu rodičů **Arkáda – sociálně psychologické centrum**. Děti do Arkády mohou přijít bez předchozího objednání samy či s rodiči, také je může doprovodit kamarád nebo dospělá osoba, která s nimi v příbuzenském vztahu není. Pokud chceme dítěti „připravit cestičku“ a sebe uklidnit, že jsme v tom dítě nenechali samotné, můžeme konzultaci domluvit předem na tel.: 382 211 300. **Arkáda je k dispozici v pracovní dny v čase 8:00 – 15:00 každý den, v úterý a ve čtvrtek do 17:00.**

Při zvažování, že dítěti pomůžeme vyhledat krizovou pomoc, bereme v potaz následující skutečnosti:

- Dítě je ochotné potkat se s někým, koho sice nezná, ale je to člověk, který má s pomáháním dětem zkušenosti;
- dítě se s námi zdráhá mluvit otevřeně, jeho otevřenost vůči nám může být problematická, protože sebe nebo nás potřebuje dítě chránit;
- cítíme se bezradně;
- připadá nám, že by dítěti prospělo mluvit o kyberšikaně a **dalších možná souvisejících** tématech (sociální vyloučení, vztahy s vrstevníky nebo v rodině, sebepoškozování, nespavost, neobratnost v komunikaci...), protože potřebuje úlevu;

- dítě zmiňuje sebevražedné myšlenky (nejradši bych se zabil) nebo má sebevražedné tendence (přemýšlím o tom, že skočím z okna u nás ve škole/ze střechy domu, až nikdo nebude doma...), **ale ujistí nás a my můžeme věřit tomu, že k sebevraždě není odhodlané.**

Opakovanost kontaktu s dítětem dává příležitost pro vybudování důvěry, díky níž se konzultant může dozvědět informace, na které by při jednorázovém kontaktu nemuselo dojít. Také se míra anonymity ve srovnání s neosobní krizovou intervencí snižuje a v případě, že je důvod pro prolomení mlčenlivosti – občanská ohlašovací povinnost trestných činů podle § 368 Trestního zákoníku – mají konzultanti lepší příležitost situaci dobře ošetřit. Obdobně to platí i pro situaci, kdy je dítě ohroženo sebevražednými tendencemi.

Je-li pro poskytování podpory dítěte v krizovém centru vážný důvod, může být poskytována i v delším časovém horizontu.

6.4 Psychoterapie, pomoc psychiatra

Při řešení kyberšikany může mít své místo i psychoterapie, pokud byl vyřešen akutní nepříznivý stav dítěte a podniknuty technické kroky k řešení, ale u dítěte přetrvávají somatické příznaky, úzkost, panika, sebepoškozování, dlouhodobý smutek nebo výkyvy nálad. Pro psychoterapii je nezbytný souhlas a vědomí rodičů, kteří by službu psychoterapeuta zajistili.

V Písku s dětmi a adoslescenty pracuje **Mgr. Pavla Špeldová / Tel.: 739 408 406**, která nabízí tzv. Terapii hrou vhodnou pro děti do puberty a psychoterapii dospělých (vhodná pro adolescenty).

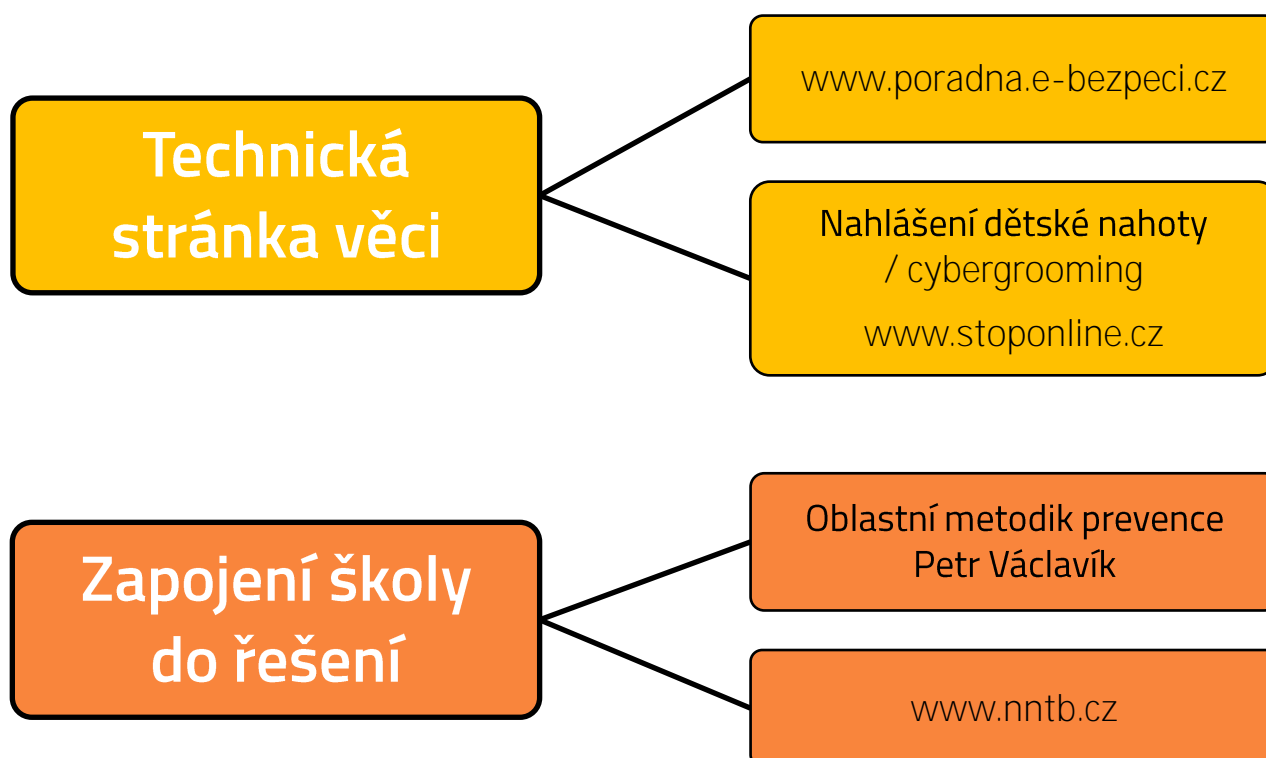
Pomoc psychiatra v souvislosti s kyberšikanou přichází v úvahu v akutní fázi, pokud má dítě výrazné sebevražedné tendence, tj. přesvědčivě mluví o spáchání sebevraždy. Tuto má detailně naplánovanou a chce ji realizovat v nejbližší době.

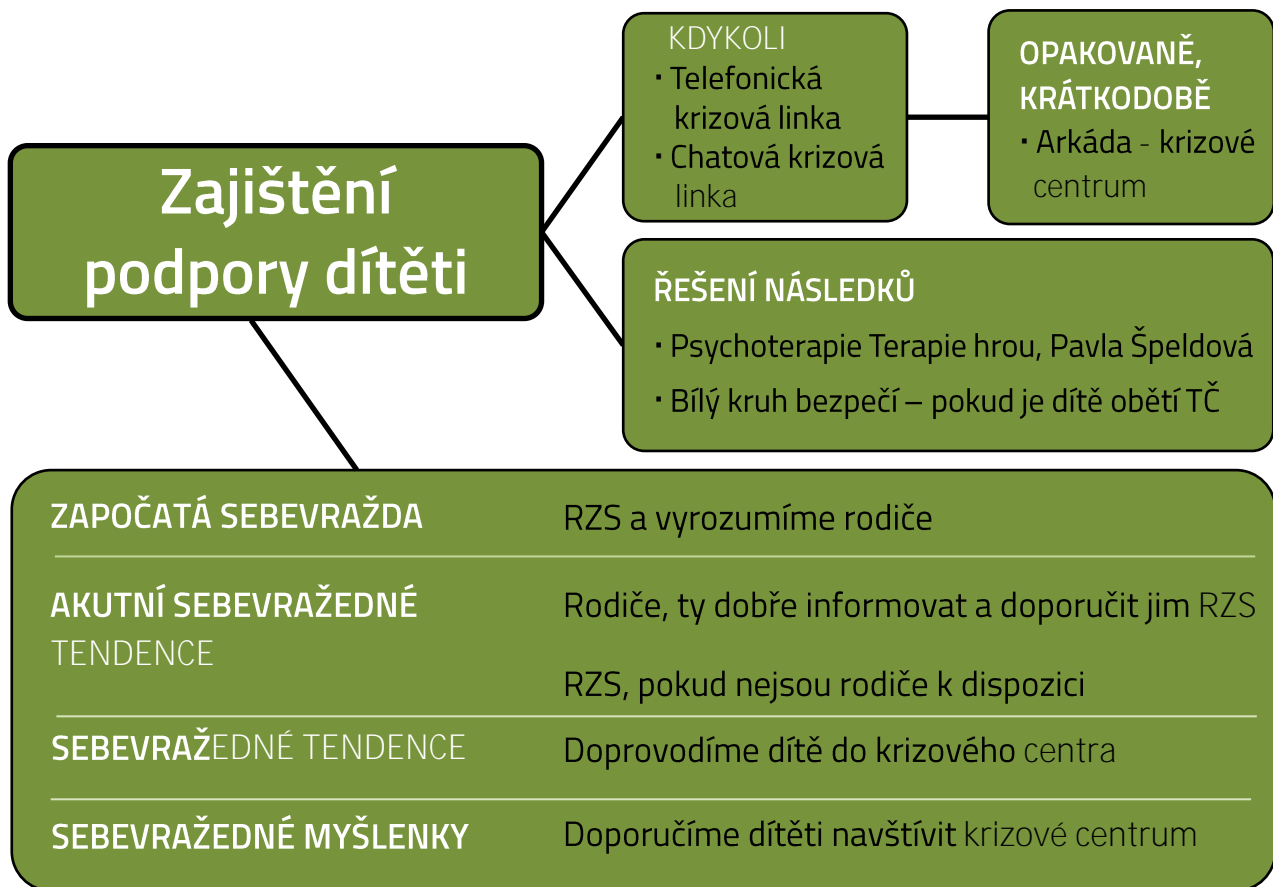
V takové situaci kontaktujeme dle míry naléhavosti:

Započatá sebevražda	RZS a vyrozumíme rodiče
Akutní sebevražedné tendence	Rodiče, ty dobře informovat a doporučit jim RZS RZS, pokud nejsou rodiče k dispozici
Sebevražedné tendence	Doprovodíme dítě do krizového centra
Sebevražedné myšlenky	Doporučíme dítěti navštívit krizové centrum

Předání do péče psychiatrovi se pak děje dle zvážení lékaře, který dítě přijal do ošetření.

SHRNUTÍ MOŽNOSTÍ POMOCI PŘI KYBERŠIKANĚ:

7. KYBERŠIKANA V KONTEXTU TRESTNÍHO PRÁVA

Kyberšikana je pro trestní zákon neznámý pojem, ale pachatel se tímto jednáním může dopouštět různých trestných činů. Příklady jednotlivých trestných činů, které mohou být spáchány v rámci kyberšikany, je možné nalézt např. v článku Trestná činnost spojená s internetovou kriminalitou na www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/148-226.

Nikoli všechna jednání spadající do kyberšikany však jsou trestnými činy, může se jednat také o přestupky. Případně může jít i o jednání, za které stát žádný postih nestanoví, a je možné se domáhat ochrany pouze žalobou podanou k soudu.

Je však důležité si uvědomit, že není třeba rozumět a správně vyhodnotit povahu jednání ve chvíli, kdy se člověk obrací na policii. Postačí mít podezření o tom, že ke spáchání trestného činu mohlo dojít. Z tohoto důvodu je také správné označení takového podání „**oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin**“, byť obecně je vžitý spíše pojem „**trestní oznámení**“.

Pokud tedy nějaká osoba (ať již přímo oběť, osoba jí blízká, nebo pomáhající odborník) dojde k závěru, že nějakou formou kyberšikany došlo ke spáchání trestného činu, může se **obrátit na policii nebo státní zastupitelství** s příslušným oznámením. Oznámení je možno podat písemně, nebo nadiktovat ústně do protokolu. V oznámení by samozřejmě neměly být uvedeny vědomě nepravdivé údaje.

Oznamovatel má právo žádat, aby byl vyrozuměn o učiněných opatřeních, zejména zda došlo k zahájení trestního stíhání, či byla věc odložena. Je vhodné při oznámení tohoto práva využít a o vyrozumění výslovně požádat, bez požádání oznamovatel vyrozuměn nebude.

Policii nebo státnímu zástupci není nutné sdělovat, který trestný čin by popsaným jednáním měl být spáchán, tuto otázku si vyhodnotí policie nebo státní zástupce sám. Takovéto posouzení je totiž nezřídká náročným úkolem i pro odborníky.

Je tedy zcela v pořádku se obrátit na policii i v případě, kdy vůbec oznamovatel netuší, jak právně závažná kyberšikana je a zda se jedná nebo nejedná o trestný čin.

Posouzení toho, jaké **konkrétní trestné činy** lze formou kyberšikany spáchat, přesahuje obsah této metodiky.

Nicméně je možno uvést příkladem některé rizikové okolnosti, kdy je na místě o oznámení policii uvažovat, a to:

- Jednání se sexuálním významem, nebo i podtextem vůči dětem;
- vyhrožování nebo vydírání;
- zneužití přístupových údajů;
- psychická újma na straně oběti vyžadující péči odborníka.

Pomoci obětem trestné činnosti se věnují i **neziskové organizace**, v ČR má dlouholetou tradici Bílý kruh bezpečí, lze se na ně obrátit na pobočkách nebo na bezplatné nonstop telefonní lince 116 006. Pro tuto organizaci pracují odborníci, kteří mohou pomoci i s posouzením, zda je na místě obrátit se na orgány činné v trestním řízení.

Oběť trestné činnosti se rovněž může obrátit i na **některého z advokátů** zapsaného v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, tito poskytují bezplatné poradenství nejméně v rozsahu, který je u nich v registru uveden. V případě nejistoty ohledně právní povahy

kyberšikany je tak možno si zjistit více informací i u některého z advokátů, kteří se na pomoc obětem specializují.

Pokud jednání v rámci kyberšikany splní znaky některého z trestných činů, požívají děti zvláštní právní ochrany. **Dítě je totiž zvlášť zranitelnou obětí** ve smyslu zákona o obětech trestných činů a jako taková má řadu práv.

Za klíčová práva zvlášť zranitelné oběti je nutno považovat zejména:

- Právo na bezplatnou právní pomoc v rámci trestního řízení poskytovanou zmocněncem;
- právo na informace, včetně informace o stavu trestního řízení;
- právo na ochranu soukromí;
- za stanovených podmínek i právo na peněžitou pomoc;
- právo na zvlášť šetrné vedení výslechu, bez nutnosti výslech opakovat, možnost žádat o výpověď v nepřítomnosti obviněného.

Zmocněnec* dítěte jako poškozeného může dítěti značně prospět. Jednak ho řízením provede a zejména bude dbát na důsledné využití jeho práv, včetně případného vymáhání náhrady nemajetkové újmy, která dítěti mohla vzniknout (takto se nahrazuje i újma psychická).

Pozn.: Zmocněncem může být fyzická osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena, nebo právnická osoba. Může jít o advokáta, nebo i příbuzného či známého poškozeného. Zmocněncem může být i osoba, která je Vaším důvěrníkem. V hlavním líčení nemůže být zmocněncem osoba, která zde vystupuje jako svědek, tlumočnick či znalec. Zmocněnec je oprávněn již od zahájení trestního stíhání být přítomen při vyšetřovacích úkonech, může činit za poškozeného návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Může se účastnit všech úkonů, kterých se může účastnit poškozený. Zmocněnec ale nemůže za poškozeného podat svědeckou výpověď. (www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx)*

Pokud tedy dojde ke kyberšikaně, kde vznikne podezření o závažnosti takového jednání, je vhodné se obrátit na policii, nebo státní zastupitelství a věc oznámit. Je dobré využít odborné pomoci, která se dětem jako obětem trestné činnosti nabízí, případně se s odborníkem poradit i před podáním oznámení.

8. ZÁVĚR

V úvodu jsme avizovali, že metodika představí základní vodítka pro posouzení závažnosti probíhající kyberšikany a pro poskytnutí pomoci dětem tak, aby byla k dispozici různým odborníkům, kteří s dětmi pracují v rezortu školství, zdravotnictví, sociálních služeb nebo pomoc poskytují v rámci soukromých praxí. Věříme, že se nám podařilo tento cíl naplnit.

Vytýčili jsme ho proto, že navzdory všem zkušenostem, které v průběhu života sbíráme, stále před nás život staví nová témata a situace. Pak nám mohou docházet nápady a stáváme se bezradnými. A protože v kyberprostoru je generační propast výrazná, potřebovali jsme připravit materiál pro její přemostění.

Při jeho organizování jsme měli podporu našich kolegů z Mezioborové platformy pro práci s dětským klientem, díky jejichž přispění metodika může být užitečná v různých pracovních kontextech. Jmenovitě chceme poděkovat Veronice Zagatové, Jindřišce Ptáčkové a Evě Záluské za jejich konstruktivní podněty. Náš velký dík patří Janě Tomešové, která připravila kapitolu Kyberšikana v kontextu trestního práva.

Doufáme, že i vám čtenářům, text přinesl informace užitečné při pomáhání dětem, které se zamotaly do osidel kyberšikany.

9. INSPIRACE

- Aktuálně se groomingu a sextingu věnuje dokument „**V síti**“. Existuje i jeho zkrácená verze pro školy „**V síti: Za školou**“, k níž Kamil Kopecký, odborný poradce filmu a osvětové kampaně, napsal metodický pokyn.

Tento je ke stažení na

www.e-bezpeci.cz/index.php/vzdelavani/tiskoviny-pro-ucitele-a-rodice

- „**Místnost sebevrahů**“ je polský film z roku 2011, který zachycuje proces vytvoření závislosti dospívajícího chlapce na virtuální realitě
- „**Proč? 13x proto**“ je seriál, v jehož první sérii je ztvárněná gradace kyberšikany

- **Pološero** – Pedofilové mezi námi
www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero/214562222000001-polosero-pedofilove-mezi-nami/
- **Dělníci chtějí** – dokument o sexuálních deviacích www.mall.tv/delnici-chtice
- **Čističi** – dokument o odstraňování závadného obsahu z internetových stránek
www.dokumenty.tv/cistici-dokument
- Na hory – hraný dokument o kybergroomingu www.youtube.com/watch?v=ern7sJfswRM
- Marty is dead – seriál o kyberšikaně inspirovaný skutečnými událostmi www.mall.tv/martyisdead

10. ZDROJE

- Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu, Kamil Kopecký a kol. 2015
www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/odborne-studie/75-rizikove-chovani-ceskych-a-slovenskych-deti-v-prostredi-internetu-2015-monografie/file
- Právo na zastupování zmocněncem, web Policie ČR
www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx

KYBERŠIKANĀ

1. vydání / 2021

Vydal:

Prostor pro sociální práci, z.s.

Husovo náměstí 2/24, 397 01 Písek

www.prostor-socialniprace.cz

Grafické zpracování, tisk:

Jaroslava Bromová, Reklama šitá na míru...

www.jarca.cz

